

Politička analiza

Proširenje NATO-a na Bosnu i Hercegovinu

(Korak ka stabilnosti ili Ne računaj NA TO)

Sadržaj

Uvod	1
Mehanizmi saradnje BiH i NATO-a	2
Institucionalna podrška nasuprot dnevne politike: David protiv Golijata	4
Geopolitička pozadina	6
Javno mnijenje: BiH i NATO	7
Zaključak	8
Rezultati istraživanja javnog mnijenja za period 2009 - 2012	9

Ovu nezavisnu analizu je pripremila Vanjskopolitička Inicijativa BH (VPI BH) uz finansijsku pomoć Friedrich Ebert Fondacije. Pogledi izneseni u ovoj analizi su stoga pogledi VPI BH i ni u kojem slučaju ne oslikavaju poglede Friedrich Ebert Fondacije.

Kontakt: info@vpi.ba www.vpi.ba

Uz podršku:

Proširenje NATO-a na Bosnu i Hercegovinu

Korak ka stabilnosti ili Ne računaj NA TO

Uvod

Ova analiza nema za cilj da teorijski elaborira koncept NATO saveza i sve njegove vojne i civilne aspekte, već da utvrdi elemente istinske političke opredijeljenosti Bosne i Hercegovine za članstvo u tome savezu, uzroke politizacije koja je dovela do zastoja u procesu pristupanja, talačku situaciju nadležnih bh. institucija i geopolitičke posljedice ne(članstva) BiH u NATO-u po regionalnu stabilnost.

Postoji nekoliko zanimljivih segmenata odnosa između Bosne i Hercegovine i NATO-a. *Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike BiH*¹ u dijelu III. – *Osnovni pravci i prioriteti vanjske politike*, odjeljak b), koji govori o pravcima i aktivnostima multilateralne prirode – navode sljedeće odrednice u pogledu euroatlantskih integracija:

„Položaj Bosne i Hercegovine u geostrateškom smislu uvjetuje i prioritete njenoga vanjskopolitičkog nastupanja, posebno multilateralne prirode. Strateški prioritet BiH je pojačani i sistemski iskorak u smjeru europskih i transatlantskih integracija, s ciljem poboljšanja i institucionaliziranja međusobne saradnje;“

„Aktivnosti u odnosu na euroatlantske sigurnosne strukture, s krajnjim ciljem institucionaliziranja odnosa sa Sjevernoatlantskim vojnim savezom – NATO-om, bit će prvenstveno usmjerene ka uključivanju BiH u program *Partnerstvo za mir*.“

Odrednica odnosa BiH i NATO-a postavljena je prilično kontradiktorno. S jedne strane se navodi institucionaliziranje odnosa s NATO-om kao krajnji cilj, a s druge strane se ograničava tek na jedan segment tih odnosa, „prvenstveno“ na program *Partnerstvo za mir* (*Partnership for Peace* – PFP). Kao i sve u BiH, i ovakva formulacija prioriteta u odnosima s NATO-om u dokumentu *Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike BiH* ostavlja prostor za različita tumačenja. Može se reći da je sam proces „transatlantskih integracija, s ciljem poboljšanja i institucionaliziranja međusobne saradnje“ prevazišao okvire programa *Partnerstvo za mir* s obzirom na to da se već nekoliko godina provodi *Individualni partnerski akcioni plan* (IPAP).² Nadalje, BiH je prije tri godine aplicirala za *Akcionni plan za članstvo* (MAP),³

¹ *Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine*, mart 2003.
<http://www.predsjednistvobih.ba/vanj/?cid=3564,2,1>

² *Individual Partnership Action Plan* – Individualni partnerski akcioni plan.

³ *Membership Action Plan* – Akcioni plan za članstvo.

a na samitu NATO-a u Tallinnu 2010. godine dobila i „uvjetno članstvo“. To uvjetno članstvo je vezano za rješavanje pitanja neperspektivne vojne imovine i uknjižbu 65 perspektivnih lokacija na Ministarstvo odbrane BiH. Nakon izglednog dogovora političkih lidera s početka 2012. i započete pripreme uknjižbe 65 lokacija, pitanje vojne imovine je postalo politički povezano s rješavanjem pitanja kompletne državne imovine. Rezultat je bio propuštanje dodjele MAP-a na samitu u Chicagu maja 2012. No daljnji razvoj situacije – s donošenjem odluke Ustavnog suda BiH⁴ u pogledu ustavnosti Zakona o statusu državne imovine koja se nalazi na teritoriji Republike Srpske⁵ te inicijativom predsjednika RS-a upućenoj entitetskoj Narodnoj skupštini o demilitarizaciji BiH i ukidanju Oružanih snaga BiH⁶ – ne ostavlja prostora iluziji o brzom i jednostavnom rješenju. Međunarodni institut za bliskoistočne i balkanske studije (IFIMES) iz Ljubljane, međutim, u svojoj analizi ove inicijative s pravom podsjeća na Aneks 1-B *Dejtonskoga mirovnog sporazuma* koji definira elemente kontrole naoružanja između do tada zaraćenih strana. Na osnovu člana IV. ovog aneksa kreiran je *Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja*,⁷ potpisan u Firenci 14. juna 1996. godine.⁸

Konfuzija nastaje u trenutku kada se uvidi da su dnevopolitički i materijalni interesi potpuno suprotni zacrtanim strateškim ciljevima, odlukama, dokumentima i opredjeljenjima institucija. Istovremeno reforma odbrane živi neki svoj poseban život zahvaljujući upravo programima saradnje s NATO-om. Za duže vrijeme ne vidi se izlaz iz ovoga teško shvatljivoga začaranog kruga. Željena stabilnost je stoga na čekanju. Proročkom se stoga čini rečenica Nerzuka Ćurka, koji je u aprilu 2010. godine napisao da kad sagledamo procese u BiH, „ne preostaje nam ništa drugo nego pomiriti se sa sigurnosnom arhitekturom budućnosti: NATO će biti u Bosni i Hercegovini, ali Bosna i Hercegovina neće biti u NATO-u!“⁹

Mehanizmi saradnje BiH i NATO-a

Suradnja između BiH i NATO saveza odvija se kroz nekoliko mehanizama koji su komplementarni, mada nekad hronološki sukcesivni a nekad i paralelni.

- *Partnerstvo za mir* je prvi mehanizam saradnje uspostavljen između BiH i NATO-a. To je NATO-ov program usmjeren ka stvaranju povjerenja između ovoga saveza i drugih zemalja istočne Evrope i nekadašnjega Sovjetskog saveza. Program teži uspostavljanju međusobne vojne saradnje i regionalne stabilnosti, a uspostavljen je 1994. godine. Obim saradnje određuje svaka država potpisujući *Individualni partnerski program*. Najčešće se radi o zajedničkim manevrima i ispunjavanju standarda NATO-a pri nabavci nove vojne opreme ili školovanju oficira. Moguće je i učešće zemalja članica *Partnerstva za mir* u mirovnim misijama Sjevernoatlantskog saveza. U slučaju prijetnje napada na neku od zemalja potpisnica predviđene su konsultacije NATO-a. *Partnerstvo za mir*, međutim, nije eksplicitni odbrambeni savez i države članice NATO-a mogu zasebno odlučiti hoće li eventualno uputiti pomoć u odbrani. Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora pristupile su programu *Partnerstvo za mir* 14. decembra 2006.¹⁰

⁴ Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj U 1/11, rješavajući zahtjev Sulejmana Tihića, u vrijeme podnošenja zahtjeva zamjenika predsjedavajućeg Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, donio je odluku o dopustivosti i meritumu. Dostupno na <http://www.ccbh.ba/bos/odluke/index.php?src=2>.

⁵ „Utvrđuje se da Republika Srpska nema ustavnu nadležnost za reguliranje pravne materije koja je predmet Zakona o statusu državne imovine koja se nalazi na teritoriji Republike Srpske i pod zabranom je raspolaganja („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 135/10), jer je to, u skladu s članom I/1, članom III/3.b) i članom IV/4.e) Ustava Bosne i Hercegovine, nadležnost Bosne i Hercegovine.“ Ustavni Sud BiH, Odluka U 1/11, str. 3.

⁶ http://www.predsjetnikrs.net/index.php?option=com_content&view=article&id=8838%3A2012-10-08-13-46-24&catid=39%3Anovosti&Itemid=186&lang=rsyu.

⁷ Predsjedništvo BiH je na svojoj 27. redovnoj sjednici 16. 10. 2012. razmatralo Izvještaj OSCE-a o implementaciji ovog sporazuma. Više na www.predsjetnistvobih.ba.

⁸ IFIMES, „BiH: Inicijativa o ukidanju oružanih snaga prijetnja nacionalnoj sigurnosti“, dostupno na <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=Ba&Kat=10&ID=724>.

⁹ Ćurak, Nerzuk, *NATO, znaš li svoj dug?* u „Demokracija i sigurnost u jugoistočnoj Evropi“, Atlantska inicijativa, god I, br. 1, Sarajevo, april 2010. str 14.

¹⁰ http://www.atlantskainicijativa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=117&Itemid=114&lang=hr

- *Proces planiranja i revizije (PARP)*¹¹ inicijalni je NATO-ov program usmjeren ka promociji transparentnosti u planiranju državne odbrane i boljoj pripremi snaga partnera za saradnju sa snagama Saveza.
- Nakon početnog PARP-a i uvida u planiranje sistema odbrane te kompatibilnosti oružanih snaga s NATO-om, slijedi *Individualni partnerski program (IPP)*¹² kao radni program između NATO-a i zemlje članice *Partnerstva za mir*.
- Sljedeći korak je *Individualni partnerski akcijski plan (IPAP)*.¹³ To je mehanizam saradnje između NATO-a i partnerske zemlje koja želi značajno poboljšati saradnju sa Savezom. Obuhvata sve značajnije oblasti društvenog života i ima četiri poglavlja, i to: politička i sigurnosna, odbrambena i vojna pitanja; javna diplomatija; upravljanje krizama i planiranje odgovora na vanredne situacije te administrativna i pitanja sigurnosne zaštite i resursa. Koordinacijski tim NATO-a redovno ažurira pregled implementacije te dostavlja informacije Vijeću ministara BiH na razmatranje.
- *Intenzivirani dijalog (ID)*¹⁴ predstavlja viši funkcionalni nivo u kojem BiH sudjeluje od aprila 2008. godine, odnosno od Samita NATO-a u Bukureštu. Ovaj program pokriva širok spektar političkih, vojnih, finansijskih i sigurnosnih pitanja koja se odnose na moguće članstvo u NATO-u, bez prejudiciranja bilo kakve eventualne odluke Saveza o prijemu neke države u članstvo. U ovaj program se pozivaju zemlje koje su jasno izrazile svoju namjeru da žele postati njegove članice.
- Konačno, putem *Akcionog plana za članstvo*,¹⁵ popularnog MAP-a, od države aspirantice očekuje se da ostvari određene ciljeve u političkim, ekonomskim, odbrambenim i vojnim pitanjima, u oblasti resursa te sigurnosnim i pravnim pitanjima. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je u junu 2009. godine donijelo odluku o podnošenju aplikacije za učešće u MAP-u, što je rezultiralo „uvjetnim članstvom“ deset mjeseci kasnije. Cilj ovog programa je ugraditi najbolje prakse i rješenja u proces interne kontrole državnih institucija.¹⁶ MAP je nužan korak u procesu integracije u NATO savez, ali dobivanje MAP statusa ipak ne pruža jamstva državi aspirantici za konačno postizanje punopravnog članstva u Savezu. Kao uvjet za članstvo u MAP-u od države aspirantice se očekuje da ostvari određene ciljeve u *političkim i ekonomskim pitanjima*. To uključuje rješavanje svih međunarodnih, etničkih ili teritorijalnih pitanja mirnim sredstvima; privrženost vladavini zakona i poštivanju ljudskih prava; uspostavu demokratskog nadzora nad oružanim snagama te promociju stabilnosti i blagostanja kroz slobodno tržište, socijalnu pravdu i odgovornost spram okoliša.

Odbrambena i vojna pitanja usmjerena su na sposobnost države da doprinese kolektivnoj odbrani i novim misijama Saveza. Implementacija IPP-a i sudjelovanje u PARP-u važni su instrumenti za postizanje ciljeva u ovoj oblasti. Nadalje, pitanje resursa usmjereno je ka zahtjevu da država aspirantica osigura dostatne resurse za odbranu kako bi se moglo odgovoriti obavezama koje podrazumijevaju kolektivni naponi NATO-a. Pored toga, sigurnosna pitanja koncentrirana su oko zahtjeva da država aspirantica ima instrumente za zaštitu povjerljivih podataka. Konačno, pravna pitanja tretiraju zahtjev da država aspirantica ima zakonodavni okvir i tako uređena zakonska rješenja da je saradnja s NATO-om kompatibilna s nacionalnim pravnim sistemom.

¹³ *Individual Partnership Action Plan – IPAP.*

¹⁴ *Intensify Dialogue – ID.*

¹⁵ *Membership Action Plan – MAP.*

¹⁶ http://www.atlantskainicijativa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=118&Itemid=115&lang=hr.

Institucionalna podrška nasuprot dnevne politike: David protiv Golijata

Na deklarativnom nivou gotovo svi politički predstavnici u institucijama države BiH i njezinih entiteta, diplomati i državni službenici uglavnom se slažu da je članstvo BiH u NATO-u faktor stabilizacije odnosa unutar zemlje; projekt koji bi doprinio eliminaciji strahova i otvaranju prostora za hrabrije političke poteze u funkcioniranju zemlje. Nadalje bi to bio pokazatelj sigurnosti za strane i domaće investicije, svojevrsan prethodni korak ka članstvu u Evropskoj uniji; cilj koji je moguće lakše i brže postići nego članstvo u EU-u, a istovremeno komplementaran i koristan.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine donijelo je u julu 2001. godine zaključak kojim je izražena spremnost zemlje da prihvati obaveze i prava u porodici ravnopravnih euroatlantskih naroda te sudjeluje i aktivno doprinosi kolektivnoj sigurnosti. Predsjedništvo je, isto tako, jasno izrazilo opredjeljenje za uključenje Bosne i Hercegovine u evropske i euroatlantske integracije i program *Partnerstvo za mir*, kao i za provedbu potrebnih reformi odbrambenog sistema i reorganizaciju oružanih snaga. Na osnovu ovih zaključaka i dokumenata – *Izveštaja Komisije za reformu u oblasti odbrane* i *Bijele knjige*¹⁷ – stvarano je okruženje neophodno za uspješan proces reformi odbrambenog sistema, postizanje unutrašnje stabilnosti i stvaranje uvjeta za kredibilnu kandidaturu za NATO-ov program *Partnerstvo za mir*. Uslijedilo je usvajanje niza strateških dokumenta Bosne i Hercegovine koji usmjeravaju BiH ka članstvu u NATO savezu:

- *Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike BiH* kojim su ova opredjeljenja potvrđena, usvojeni su u Predsjedništvu BiH 2003. godine.
- Predsjedništvo BiH je na svojoj 40. sjednici 17. marta 2004. godine donijelo zaključak kojim potvrđuje opredjeljenje da BiH i sve njene institucije moraju ispuniti potrebne uvjete za prijem BiH u NATO-ov program *Partnerstvo za mir*.
- Na 70. sjednici održanoj 23. februara 2005. godine Predsjedništvo je u posebnoj izjavi potvrdilo opredjeljenje zemlje za priključenje programu *Partnerstvo za mir* i punopravno članstvo u NATO savezu.
- Predsjedništvo BiH je 13. decembra 2006. godine donijelo *Odluku o prihvaćanju Okvirnog dokumenta NATO-ovog programa Partnerstvo za mir* koji je Predsjedavajući Predsjedništva BiH Nebojša Radmanović potpisao 14. decembra 2006. godine u Bruxellesu. Ovim činom Bosna i Hercegovina je i formalno postala članicom Euroatlantskoga partnerskog vijeća (*Euro-Atlantic Partnership council* – EAPC) i tako stekla sva prava i obaveze u skladu s potpisanim *Okvirnim dokumentom* i *Općim dokumentom Partnerstva*.¹⁸
- Konačno, Predsjedništvo BiH je u junu 2009. godine donijelo odluku o podnošenju aplikacije za sudjelovanje u *Akcionom planu za članstvo* (MAP). Aplikaciju je potpisao tada predsjedavajući Predsjedništva Nebojša Radmanović, da bi u aprilu 2010. godine na samitu NATO-a u Tallinnu BiH bilo "uvjetno" odobreno pristupanje MAP procesu.

Također, Narodna skupština RS-a je na 23. posebnoj sjednici održanoj 18. marta 2005. donijela *Deklaraciju o strateškim opredjeljenjima Republike Srpske u sistemu odbrane u BiH*. U preambuli deklaracije ističe se: „Pružajući punu podršku ulasku BiH u *Partnerstvo za mir* i NATO savez...“¹⁹

Nadalje se u ovoj deklaraciji ističe: „Dodatne garancije bezbjednosti BiH treba da predstavljaju prijem u *Partnerstvo za mir*, kao i što brže uključivanje BiH u političko članstvo NATO saveza. S obzirom na težnju svih zemalja u regionu ka uključivanju u evroatlantske integracije, ovim bi bila osigurana i regionalna komponenta bezbjednosti... sa svim obavezama koje članstvo podrazumijeva, uz specifičnost da bi BiH bila demilitarizovana država.“²⁰

¹⁷ Dostupno na <http://www.mod.gov.ba/files/file/dokumenti/Partnerstvo-za-mir-bs.pdf>.

¹⁸ Dostupno na: http://www.mfa.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/sjevernoatlantski_savez_nato/bih_i_nato/?id=112

¹⁹ O opredjeljenjima RS-a u pogledu NATO-a više se može naći u prikazu: Latinović, Đorđe, *BiH i NATO: Pogled iz Republike Srpske* u „Demokracija i sigurnost u jugoistočnoj Evropi“. Atlantska inicijativa, god I, br. 1, Sarajevo, aprila 2010., str. 15-19.

²⁰ NSRS, Sl.gl. RS-a, Banja Luka, br. 63, 4. jula 2005., str 2-3.

Narodna skupština RS-a je na 26. posebnoj sjednici donijela zaključak u kojem stoji: „NSRS zahtijeva od Predsjedništva BiH da kod zvaničnih institucija NATO saveza tekuću reformu oružanih snaga verifikuju kao konačnu fazu strukturne reforme, koja će omogućiti uključenje Oružanih snaga BiH u NATO savez.”²¹

Institucije Federacije BiH, s druge strane, nikada nisu ni dovodile u pitanje članstvo BiH u NATO-u, kao uostalom ni politički subjekti koji svoju izbornu bazu imaju u FBiH.

Što se tiče institucija na nivou BiH, saradnja s predstavnicima NATO-a odvija se prema uhdanom programu koji definira sam NATO, odnosno programi saradnje. Tako u Ministarstvu vanjskih poslova BiH postoji Odsjek za NATO i PFP, dok zamjenica ministra vanjskih poslova predsjedava Koordinacijskim timom za NATO, Vijeća ministara BiH, koji na političkom nivou vodi između ostalog i pripreme vezane za *Akcionni plan za članstvo*. Ministarstvo odbrane BiH,²² s druge strane, nosilac je najvećeg dijela posla s aspekta reforme Oružanih snaga, modernizacije te angažmana Oružanih snaga BiH u mirovnim misijama u Afganistanu i Iraku. Ministarstvo sigurnosti BiH²³ pak pokriva dio obaveza BiH kroz uvezivanje obavještajnoga i kontraobavještajnog djelovanja sa saveznicima, ponajviše u borbi protiv terorizma kao jednog od najznačajnijih prioriteta NATO-a, u oblasti IT kriminala i zaštite podataka te svim aktivnostima vezanim za uspostavu efikasnog sistema na državnom nivou za pružanje pomoći u slučaju prirodnih katastrofa.²⁴ Također, u sklopu civilne, demokratske kontrole oružanih snaga odvija se i saradnja između Parlamentarne skupštine BiH i Parlamentarne skupštine NATO-a, putem Delegacije Parlamentarne skupštine BiH u Parlamentarnoj skupštini NATO-a od 25. maja 2007. godine u statusu pridružene članice.²⁵

Kada se uzmu u obzir sva navedena opredjeljenja i svi potezi institucija u pogledu članstva BiH u NATO-u, teško da se može, racionalno razmišljajući, objasniti zašto BiH nije ispunila svoje obaveze i iskoristila mogućnosti *Akcionog plana za članstvo*. No, kada se sagleda unutarnja politička situacija i prioriteta političkih stranaka, sve postaje jasnije. Bošnjački politički spektar bezrezervno je naklonjen članstvu u NATO-u kao preduvjetu stvaranja trajne sigurnosti i stabilnosti, prvenstveno unutar BiH, a onda i u odnosu na susjede. Hrvatski politički spektar u BiH ne drži članstvo u NATO-u kao prioritet, ali je spreman u toj političkoj odluci pratiti politiku Republike Hrvatske koja je članica NATO-a. Srpski politički spektar se uglavnom protivi članstvu BiH u NATO-u. Desni dio političke scene u RS-u protivi se tome, ističući da je NATO nepoželjan za srpski narod i podsjećajući na vojnu intervenciju NATO-a na položaje Vojske RS-a 1995. i vojnu intervenciju NATO-ovih snaga 1999. godine na nekadašnju SR Jugoslaviju kojom je tada još vladao Slobodan Milošević. Na taj način šalju direktnu poruku vlastitome biračkom tijelu da ne opraštaju onima koji su bacali bombe na srpski narod i da ustraju u borbi za dostojanstvo Srba u BiH i tekovine prošlog rata. Bošnjačkome političkom tijelu, pogotovu povratničkome, time također šalju poruku da od sigurnosti i međunarodnog utjecaja putem NATO nema ništa. Centar i lijevi dio političke scene u RS-u ističu u prvi plan odluku građana RS-a na referendumu o članstvu u NATO-u. Na taj način prebacuju odgovornost na volju građana i zaklanjaju se iza demokratskih principa u odlučivanju. No ono što tom prilikom zaboravljaju jeste da je BiH subjekt međunarodnog prava i da joj je kao suverenoj jedinstvenoj državi omogućeno da uđe u članstvo NATO-a²⁶, te stoga referendum, ako ga i bude, može biti održan samo kao referendum građana proveden na cijeloj teritoriji BiH.

Građanski dio političkog spektra u BiH ističe uglavnom dva aspekta: pozitivni i negativni. Pozitivni se ogleda u utjecaju članstva BiH u NATO-u na stabilnost u zemlji kao preduvjeta normalizacije i privlačenja

²¹ NSRS, Sl.gl. RS-a, Banja Luka, br. 82, 8. septembra 2005., str. 1.

²² Ministarstvo i OS djeluju u okviru tri zakona: Zakona o odbrani BiH (Sl. gl. BiH br. 88/05), Zakona o učešću pripadnika OSBiH, policijskih snaga, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu (Sl. gl. BiH br. 14/05) i Zakona o službi u OSBiH (Sl. gl. BiH br. 88/05). Više o strukturi i nadležnostima Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH dostupno na <http://www.mod.gov.ba/bs/text.asp?id=113>.

²³ Osnovni dokumenti: *Strategija za prevenciju i borbu protiv terorizma* iz 2010. godine i *Strategija za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH* iz 2009. godine. Dostupno na http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/Archive.aspx?template_id=44&pageIndex=2.

²⁴ Više vidjeti u dokumentu *Strateški plan Ministarstva sigurnosti BiH 2011.–2013.*, Sarajevo, septembar 2010. <http://www.msb.gov.ba/docs/Strateski.plan.MSB.BiH.2010.pdf>.

²⁵ Više dostupno na https://www.parlament.ba/sadrzaj/medjunarodne_aktivnosti/delegacije/nato/default.aspx?id=28518&mid=1&langTag=bs-BA&pril=b.

²⁶ Što je ponovila i gđa.H.R. Clinton, državni sekretar SAD-a tokom posjete Sarajevu 30.10.2012.

stranih investicija, što vodi poboljšanju životnog standarda, te kao stepenice koja prethodi članstvu u Evropskoj uniji. S druge strane, negativnim se ističe poklonički odnos prema prevladanom konceptu vojnog saveza iza kojeg stoji veliki svjetski kapital, podržavanje militarizma i slanje vlastitih vojnika u ratne zone širom svijeta.

Predizborna inicijativa predsjednika Republike Srpske o demilitarizaciji BiH i ukidanju njezinih oružanih snaga, od 6. 10. 2012., bazira se na mješavini gore navedenih razloga. Zajednički je strateški politički stav predstavnika stranaka iz RS-a smanjivanje broja i utjecaja institucija Bosne i Hercegovine, kao i povrat nekih nadležnosti na entitetski nivo. Ekonomska opravdanost se pronalazi u ekonomskoj krizi i usmjeravanju sredstava za Oružane snage na druge stavke usmjerene na potrebe građana i zatvaranje rupa u budžetu RS-a. Institucionalna osnova se nalazi u navedenim deklaracijama kojima se podržava članstvo BiH u NATO-u, ali političko članstvo kao demilitarizirane države i uz referendumsko opredjeljenje.²⁷ Na taj način RS stvara vrlo prihvatljivu političku platformu koja bi zadovoljila široke narodne mase koje se bune protiv visokog nivoa javne potrošnje, one koji se protive postojanju OSBiH i utjecaju NATO-a te one koji bi da u prvi plan izbace volju građana RS-a. S druge strane, međunarodna zajednica, oličena u silama koje predvode NATO, ne može im zamjeriti na insistiranju na demokratskim tekovinama, niti na eksplicitnom protivljenju NATO-u, niti na nebrizi za smanjenje javnih izdataka u vrijeme svjetske ekonomske krize. Konačno, ne treba zanemariti ni koristi koje RS ima od usporavanja napretka ka euroatlantskim integracijama udovoljavajući strateškim političkim opredjeljenjima Ruske Federacije. Te koristi su naročito oličene u investicijama Ruske Federacije u RS-u u naftnome i elektroenergetskom sektoru.

S druge strane, međutim, postavlja se pitanje interesa građana Bosne i Hercegovine, odnosno ko će pružiti podršku ugroženim područjima u slučajevima elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa poput poplava, požara, snježnih mećava ili potresa. Koja druga organizirana institucija pod kontrolom kolektivnog šefa države, u kojem predstavnika imaju i entiteti, može pružiti takvu koordiniranu pomoć građanima BiH, a da ne mora pitati za saglasnost entitetske institucije? Ni voda, ni snijeg, ni vatra ne poznaju entitetske granice. Upravo suprotno, moderna koncepcija oružanih snaga podrazumijeva pružanje ovakve zaštite civilnom stanovništvu unutar zemlje, misije čuvanja mira u inozemstvu i globalnu borbu protiv terorizma. Cijena ljudskih života bh. građana koji mogu biti spašeni intervencijama svojih oružanih snaga mnogo je veća od provizornih i politikantskih iznosa navodnih ušteda.

Uzimajući u obzir snažno unutarnjopolitičko rezonovanje političkih subjekata u BiH pri odlučivanju o euroatlantskim integracijama i kratkoročni izborni i materijalni interes političkih elita kao presudni faktor, može se zaključiti da su svi naponi institucija i njihova strateška opredjeljenja od efemernog značaja za reformrske procese u ovoj oblasti.

Geopolitička pozadina

Pogledamo li geopolitičku kartu euroatlantskih integracija i susjednih regija Bliskog istoka i Zakavkazja, otvara nam se jedna izvjesna ali neprimamljiva perspektiva u kojoj je Bosna i Hercegovina stavljena na čekanje bar za narednih 10 godina.

Čitajući tu kartu, možemo vidjeti da je Hrvatska članica NATO-a i od 1. jula 2013. i članica EU-a, a da je Srbija stekla kandidatski status u pridruživanju EU-u i ne namjerava podizati nivo odnosa s NATO-om iznad *Partnerstva za mir*.²⁸ Također možemo vidjeti da je Crna Gora otvorila pregovore s EU-om po poglavljima i nepovratno opredijeljena za članstvo u NATO-u, te da Makedonija već sedam godina ima status kandidata za članstvo u EU-u, a da joj spor oko imena države s Grčkom sprečava punopravno članstvo u NATO-u iako je do sada u misijama Saveza imala 14 rotacija i na osposobljavanje vojske uložila

²⁷ Island se ističe kao primjer države koja je politička članica NATO-a iako nema vlastite oružane snage, no ipak ima sporazum potpisan 5. maja 1951. godine sa SAD-om kojim SAD garantira odbranu Islanda. IFIMES str. 5. <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=Ba&Kat=10&ID=724>

²⁸ Srbija je spremna koristiti sve mogućnosti i kapacitete *Partnerstva za mir*, ali je rano da se govori o euroatlantskim integracijama Srbije i njenom članstvu u NATO-u jer to mora biti zrela politička odluka, izjavio je predsjednik skupštinskog Odbora za odbranu i unutrašnje poslove Dušan Bajtović u razgovoru s delegacijom Odbora za civilnu dimenziju sigurnosti Parlamentarne skupštine NATO-a, *Blic*, 3. 10. 2012.

devet milijardi eura. Albanija također ima kandidatski status u pridruživanju EU-u i članica je NATO-a. Kosovo pri tome ostaje sa snažnim prisustvom NATO-a i „evropskom“ perspektivom iako priznato samo od dijela susjednih zemalja na jugu koje su članice ili blizu tome statusu u NATO-u: Albanije, Crne Gore i Makedonije. S druge strane, Kosovo nisu priznale Srbija, BiH i pet članica EU-a. Na toj karti se jasno vidi da je problematični dio zapadnog Balkana – BiH, Srbija, Makedonija, Kosovo – okružen NATO-om. Na njihove granice sa zapada se naslanjaju Hrvatska,²⁹ Italija, Mađarska, a s istoka Rumunija, Bugarska i Grčka, sve članice NATO-a i EU-a, te Crna Gora i Albanija.

Ono što situaciju čini još interesantnijom jeste da se dalje na istok proteže Turska, naj snažniji vojni i politički partner SAD-a u regiji i istureno krilo NATO-a. Država koja graniči i sa Sirijom, Iranom, Irakom i s Rusijom, Armenijom, Azerbejdžanom i Gruzijom, ali i s EU-om (Grčka i Bugarska te poseban slučaj – Kipar). Turska je država i s najvećim ekonomskim rastom, koji prate političke aspiracije za vlastitu sferu utjecaja, a zatim i vlastiti regionalni ekonomski prostor.

Turska je jedan od najvećih ekonomskih partnera Ruske Federacije, velike sile koja sve više koristi svoja enormna prirodna bogatstva i uspostavlja ekonomski, odnosno energetska i politički utjecaj na EU i susjedne zemlje, istovremeno podižući i standard svoga stanovništva. Rusija na taj način ostvaruje sve ono što Sovjetski savez nije mogao tokom *hladnog rata*. Ruska Federacija, čiji je geopolitički domet na jugozapadu zaustavljen na Zakavkazju, polako ostvaruje politički i ekonomski utjecaj na Zapadnom Balkanu, i to u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini.

U takvoj geopolitičkoj konstelaciji odnosa i prioriteta Bosna i Hercegovina s ostatkom Zapadnog Balkana, uz evidentan zamor EU-a od proširenja, multipliciran finansijskom krizom, ostaje zona otvorena za strateški utjecaj Turske i Rusije, uz stalno budno oko EU-a i NATO-a. Do daljnjega. Bar do početka sljedeće dekade. Za Bosnu i Hercegovinu to s lokalnog aspekta znači stagnaciju još jedno desetljeće, s regionalnog stanovišta to znači trenutni balans snaga dok postoje zajednički viši interesi, a s globalnoga geopolitičkog stanovišta pat-poziciju tokom pauze za kafu velikih svjetskih sila.

Javno mnijenje: BiH i NATO

Većina ispitanika u Bosni i Hercegovini podržava članstvo zemlje u NATO-u, a ispitanici iz Federacije BiH i Distrikta Brčko iskazuju podršku u većoj mjeri nego ispitanici iz Republike Srpske. Najveći postotak ispitanika pod članstvom u NATO-u podrazumijeva veću sigurnost u zemlji. Ovaj stav znatno češće iznose ispitanici iz FBiH nego iz RS-a. Ipak u 2012. znatno češće u odnosu na 2011. godinu u ovom kontekstu spominju se jačanje borbe protiv terorizma i stabilizacija regije. Ispitanici iz FBiH i Distrikta Brčko znatno češće pod članstvom u NATO-u podrazumijevaju stabilizaciju regije, kao preduvjet priključenja BiH Evropskoj uniji. Ispitanici iz RS-a znatno češće u ovom kontekstu spominju nametanje političke volje „Zapada“, direktan vojni utjecaj „Zapada“, te bojazan od slanja bh. vojnika u ratne zone.

Istraživanje javnog mnijenja³⁰ pokazuje rast podrške pristupanju Bosne i Hercegovine NATO-u i u maju 2012. iznosi 65,1% na nivou BiH, 82,3% na nivou Federacije BiH, 37,2% na nivou Republike Srpske i 67,1% na nivou Distrikta Brčko. Sigurnost unutar BiH, stabilizacija regije i borba protiv terorizma prednjače u određenju bh. građana prema NATO-u.

Bitno je ukazati na činjenicu da i pored politike zvaničnika iz RS-a koja propituje potrebu i opravdanosti članstva BiH u NATO-u, podrška euroatlantskim integracijama među Srbima u RS-u raste kontinuirano, i to s 30,2% u 2009. godini, preko 31,4% u 2011. do 37,6% u maju 2012. Ovo je vjerovatno rezultat sve otvorenije priče o NATO-u kao faktoru stabilizacije i borbe protiv terorizma te ne samo vojne već i sigurnosne organizacije.

²⁹ Sporazum o pristupanju potpisan, a formalni datum članstva u EU-u 1. 7. 2013.

³⁰ Javno mnijenje BiH o procesu evropskih integracija 2009.–2012. VPI BH, Sarajevo, maj 2012. Dostupno na www.vpi.ba.

Priča oko ispunjenja zahtjeva kao dio reformskih procesa koji su pred BiH postavljeni naročito je bila aktualna pred samit NATO-a u Chicagu u maju ove godine. Sporazum Vijeća ministara BiH i vlada entiteta oko uknjižbe 65 perspektivnih vojnih lokacija bio je nadomak ruke, ali je povezivanje ove aktivnosti s rješavanjem pitanja cjelokupne državne imovine unutar razgovora sedam političkih lidera onemogućilo BiH da postigne punopravno sudjelovanje u MAP procesu. Ovaj potez nije toliko poljuljao opredjeljenje ljudi prema NATO-u, koliko je poljuljao vjeru u mogućnosti političkih elita da funkcioniraju unutar sistema institucija posmatrajući stvari dugoročno. Moglo bi se čak pretpostaviti da bi podrška članstvu BiH u NATO-u među Srbima u BiH i porasla da nije stalne, generalno rečeno, negativne retorike i emocionalizacije toga pitanja u svrhu slabljenja institucija države Bosne i Hercegovine.

Zaključak

Iako je članstvo Bosne i Hercegovine u NATO-u definirano kao njezin vanjskopolitički cilj, on je usmjeren prvenstveno na ispunjenje obaveze iz *Partnerstva za mir*, koje je tada bilo aktualno. Taj cilj ima prije svega svoje unutarnje razloge, ali isto tako i unutarnje sumnje, propitivanja i osporavanja. U tome dijalogu *za i protiv NATO-a* iznosi se mnoštvo argumenata, ali ono što je potrebno jeste izvršiti *cost-benefit* analizu troškova i koristi za BiH, ali i za regiju.

Problem je s takvom analizom što ona ne bi mogla biti oslobođena političkih upliva i lokalnopolitičkih kratkoročnih interesa. Razlog tome je što dnevna politika u BiH odnosi premoć nad svakom strateškom, sistemskom i institucionaliziranom pričom. Štaviše, i institucije države se dovode u smiješnu poziciju da gotovo „krišom“ rade na strateški utvrđenim opredjeljenjima kako ne bi uznemirile političke procese. Nadležne institucije provode sve zajedničke programe s NATO-ovim snagama, dok je javnost podijeljena, a političke elite igraju igre. Stoga se od svakog uspjeha strepi gotovo isto kao i od neuspjeha.

Istini za volju, MAP je nužan korak u procesu integracije u NATO savez, ali dobivanje MAP statusa ipak ne pruža jamstva državi aspirantici za konačno postizanje punopravnog članstva u Savezu. S obzirom na to da se na ovom nivou od države aspirantice očekuje rješavanje svih međunarodnih, etničkih ili teritorijalnih pitanja mirnim sredstvima; privrženost vladavini zakona i poštivanju ljudskih prava; uspostava demokratskog nadzora nad oružanim snagama te promocija stabilnosti i blagostanja putem slobodnog tržišta, socijalna pravda i odgovornost spram okoliša, uvjetovanje statusa MAP uknjižbom 65 perspektivnih vojnih lokacija ne treba doživljavati kao neki dodatni ili zlonamjerni uvjet. Konačno, pravna pitanja tretiraju zahtjev da država aspirantica ima zakonodavni okvir i tako uređena zakonska rješenja da je saradnja s NATO-om kompatibilna s nacionalnim pravnim sistemom. Sasvim je razumno očekivati da je za minimum funkcioniranja oružanih snaga jedne buduće članice NATO-a ili sudionice MAP procesa potrebno da makar ima definiran zakonski okvir za raspolaganje perspektivnim nepokretnim lokacijama, pa ako treba i da za stacioniranje snaga NATO-a u budućnosti. No možda upravo to nekome predstavlja problem.

Ni na geopolitičkoj ravni također nema optimizma, jer BiH i Zapadni Balkan kao sfera podijeljenog utjecaja Rusije, Turske i EU-a uz pogon NATO-a ostaju na čekanju naredno desetljeće dok ne pokažu da su i njihovi narodi i političke elite zreli da postanu makar *partneri-pijuni*, a ne tek dio geopolitičke šahovske ploče po kojoj drugi vuku poteze.

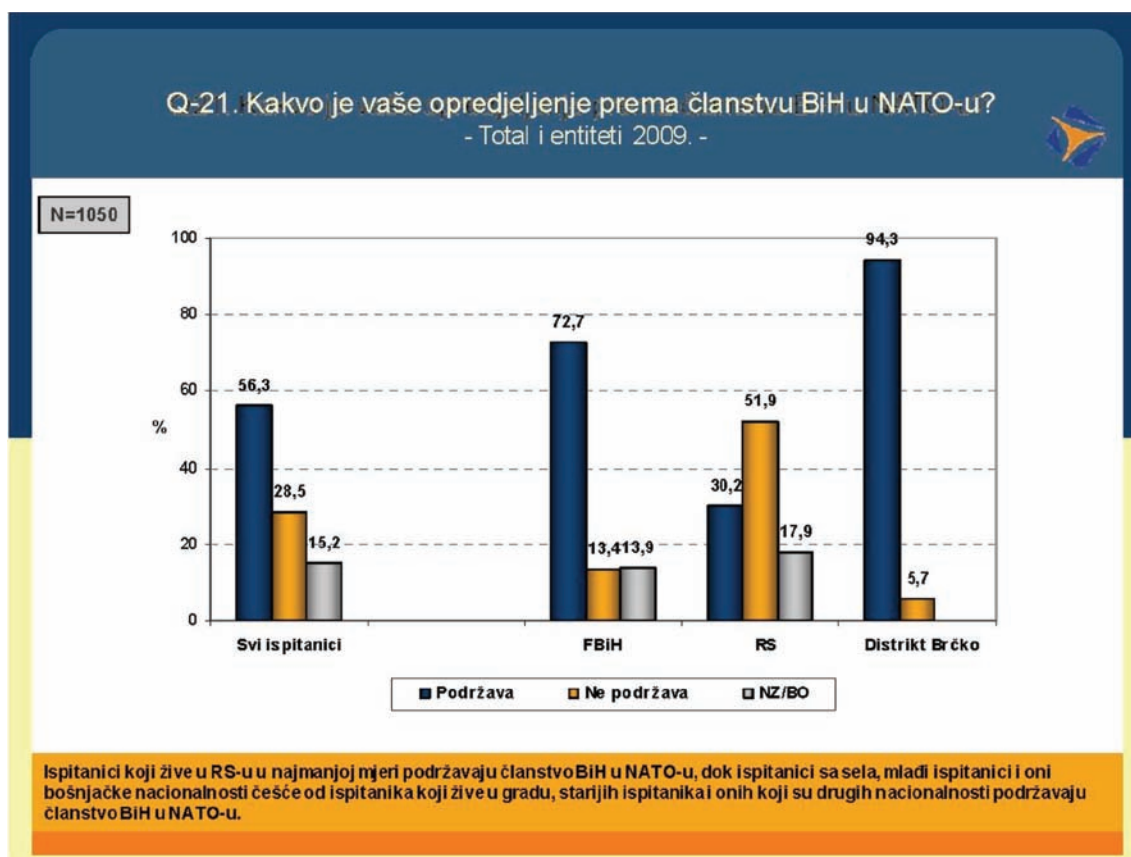
Istraživanje javnog mnijenja pokazuje rast podrške pristupanju Bosne i Hercegovine NATO-u usprkos suprotnoj medijskoj orijentaciji vlasti entiteta Republike Srpske, pa ona u maju 2012. iznosi 65,1% na nivou BiH, 82,3% na nivou Federacije BiH, 37,2% na nivou Republike Srpske i 67,1% na nivou Distrikta Brčko. Sigurnost unutar BiH, stabilizacija regije i borba protiv terorizma prednjače u određenju građana BiH prema NATO-u.

Odobrovanje *Akcionog plana za članstvo (MAP)* u NATO-u značilo bi važan korak naprijed u stabilizaciji Bosne i Hercegovine i uključenju u NATO-ove sigurnosne strukture u cilju podrške očuvanju mira i stabilnosti u regiji zapadnog Balkana. Obaveze koje BiH preuzima nisu samo u nadležnosti Predsjedništva BiH, Ministarstva odbrane i Ministarstva vanjskih poslova, već ulaze i u domenu sektora sigurnosti, civilnih poslova, pravde i komunikacija koji su u nadležnosti i drugih ministarstava na nivou Bosne i Hercegovine.

Ovaj korak predstavlja daljnje ozbiljno prihvaćanje euroatlantskog puta BiH i rada nadležnih državnih institucija

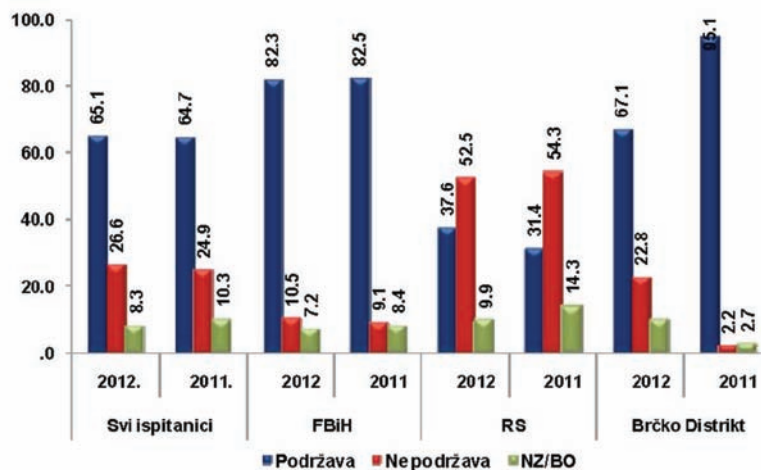
Općeniti je zaključak da su reforme koje vode ka članstvu BiH u NATO-u, bez obzira na dnevopolitičke prepreke, proces koji može generirati veću stabilnost unutar zemlje, ali i u regiji. To bi značilo i više odgovornosti unutar institucija i političkih elita, uz izgradnju povjerenja i jačanje zajedničkih institucija u cilju uspostave sistema u državi koja konačno može pokazati da je partner na multilateralnom nivou i realizirati svoje međunarodne obaveze, pa i *Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s EU-om*. Ovakav način razmišljanja više nije tabu, zato ga i nastoje urušiti oni koji nisu spremni funkcionirati unutar sistema propisanog Ustavom BiH i zakonima države i entiteta. Stoga bitka između strateških prioriteta i dnevopolitičkih smicalica ostaje borba između Davida i Golijata.

Rezultati istraživanja javnog mnijenja za period 2009 - 2012

Q-21. Kakvo je vaše opredjeljenje prema članstvu BiH u NATO-u?

- Total, poređenje 2011. i 2012. godine -

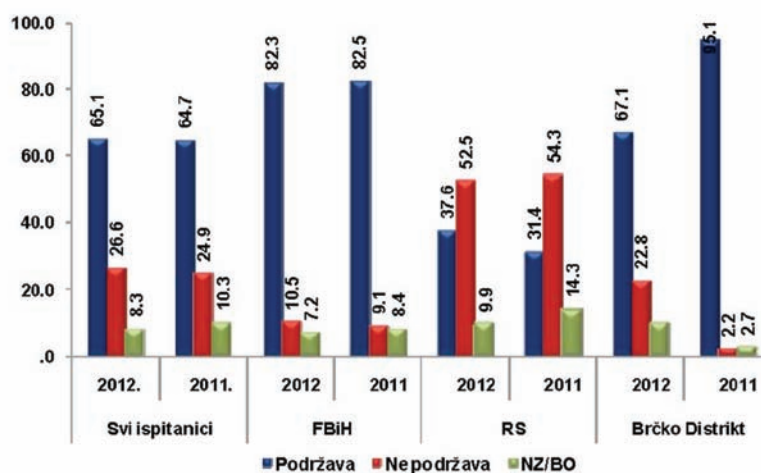

Ispitanici iz 2011. i oni iz 2012. godine u sličnoj mjeri podržavaju članstvo BiH u NATO-u.

U 2011. godini rezultati istraživanja pokazali su da ispitanici iz FBiH i BD-a značajno češće u odnosu na one iz RS-a podržavaju članstvo BiH u NATO-u, što je slučaj i u 2012. godini. Ispitanici iz RS-a značajno se češće u odnosu na ispitanike iz FBiH i BD-a protive članstvu BiH u NATO-u.

Q-21. Kakvo je vaše opredjeljenje prema članstvu BiH u NATO-u?

- Total, poređenje 2011. i 2012. godine -

Ispitanici iz 2011. i oni iz 2012. godine u sličnoj mjeri podržavaju članstvo BiH u NATO-u.

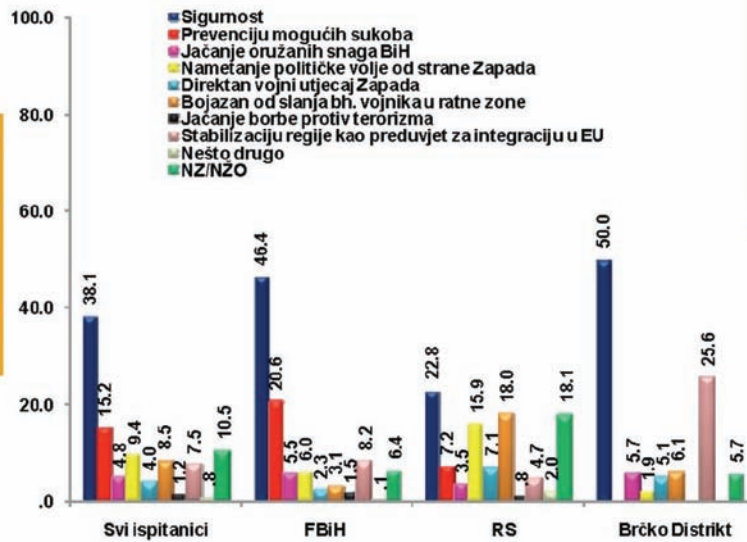
U 2011. godini rezultati istraživanja pokazali su da ispitanici iz FBiH i BD-a značajno češće u odnosu na one iz RS-a podržavaju članstvo BiH u NATO-u, što je slučaj i u 2012. godini. Ispitanici iz RS-a značajno se češće u odnosu na ispitanike iz FBiH i BD-a protive članstvu BiH u NATO-u.

Q-22. Šta za vas prije svega znači članstvo BiH u NATO?

- Total 2011., poređenje prema entitetima -

U 2011. godini ispitanici iz FBiH češće su od ispitanika iz RS-a navodili da članstvo u NATO-u za njih najprije znači sigurnost i prevenciju mogućih sukoba. Ispitanici iz RS-a značajno su češće od onih iz FBiH navodili da spomenuto za njih predstavlja nametanje političke volje od strane Zapada, direktan vojni utjecaj Zapada i bojazan od slanja bh. vojnika u ratne zone.

Q-22. Šta za vas prije svega znači članstvo BiH u NATO?

- Total 2012., poređenje prema entitetima -

U 2012. godini ispitanici iz FBiH značajno češće od ispitanika iz RS-a i onih iz BD-a navode da članstvo BiH u NATO-u za njih znači sigurnost. Također, ispitanici iz FBiH zajedno s ispitanicima iz BD-a značajno češće u odnosu na ispitanike iz RS-a u spomenutom kontekstu spominju stabilizaciju regije kao preduvjet priključivanju Evropskoj uniji. Ispitanici iz RS-a značajno češće u odnosu na ispitanike iz FBiH spominju nametanje političke volje od strane Zapada, direktan vojni utjecaj Zapada, te bojazan od slanja bh. vojnika u ratne zone.

